

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ПРОБЛЕМИ ТА ВИРІШЕННЯ

Постановка проблеми. Сільські території сьогодні є однією з найбільш незахищених ланок у загальній національній структурі. Незважаючи на велику кількість заходів, що реалізуються на державному рівні для забезпечення стабілізації та подальшого соціально-економічного розвитку сільських територій України, ситуація у цій сфері залишається досить складною. На сучасному етапі загострюються такі соціальні проблеми села, як безробіття, бідність та вимушена трудова міграція, занепад соціальної інфраструктури, демографічна криза тощо. Основними причинами цього є відсутність системності та комплексності при здійсненні аграрної реформи, ігнорування владою необхідності прогресивних змін в управлінні розвитком сільських територій, невирішеність проблеми власника земель.

Таким чином, необхідність проведення аналізу проблем забезпечення стабілізації та подальшого соціально-економічного розвитку сільських територій України, розробка необхідних рекомендацій та впровадження в селах оновленої економічної моделі господарювання, не викликає сумнівів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державного регулювання соціально-економічного розвитку села на теоретичному рівні вивчалися багатьма вченими. Проте, вони, як складна соціально-економічна система, залишаються недостатньо дослідженими.

В економічній науці дослідники неодноразово зверталися до проблемних питань розвитку сільських територій, їх соціальної інфраструктури. До числа останніх, найбільш значних досліджень, слід віднести роботи П.І.Гайдуцького, П. Т. Саблука, Ю. О. Лупенкоти, В. Амбросов, В. Онегіна, Ю.Е.Губені, М.Л. Мостового, О.М.Онищенко, В.В.Юрчишина, М.П.Талавира [1-7].

Метою статті є аналіз проблем подальшого соціально-економічного розвитку сільських територій України, розробка необхідних рекомендацій та впровадження в селах оновленої економічної моделі господарювання, що базується на активізації процесу сільськогосподарської кооперації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток сільських територій є важливою складовою сільського розвитку. В сучасному світі, що бурхливо змінюється, модернізуються роль і функції села. Визнана концепція стійкого розвитку вимагає використання її принципів при проектуванні розвитку сільських територій, тому доволі прийнятним видається такий розвиток, який забезпечує збереження певного рівня самодостатності, колоритності та традицій [3].

Отже, має бути сформована концепція і механізми розвитку сільських територій із тим, щоб зберегти не лише їхні виробничі та екологічні функції, але й специфічні поза аграрні.

В країнах Європейського Союзу процес зменшення економічного і соціального значення аграрного сектора в розвитку сільської місцевості відбувався поступово і в сільській місцевості успішним чином розвивалися різноманітні форми малого підприємництва. В Україні ж занепад сільського господарства та трансформація господарських структур у галузі не стали успішним поштовхом до розвитку сільських територій в інших напрямках, відмінних від звичайних традицій ведення сільського господарства в нашій державі. У країнах ЄС це було поступовим процесом, який можна було пом'якшити, наприклад, урядовим втручанням у формі дотацій. Структурні ж зміни в аграрній сфері України відбулися швидко і пов'язані з гострими економічними і соціальними проблемами, які не можна розв'язати традиційними методами. За таких умов об'єктом державної підтримки й уваги повинні стати насамперед сільські громади,

значення яких з часом, як показує досвід сусідніх європейських країн, буде зростати.

На нашу думку, на сьогодні необхідно перенести вектор державної підтримки на середньотоварного та дрібнотоварного виробника, на тих, хто є основою гарантування продовольчої безпеки країни і головним роботодавцем на селі.

Можна безліч разів наголошувати на тому, що ситуація на селі потребує уваги та невідкладних дій, а можна врешті-решт розпочати ці дії.

У всьому світі аграрне виробництво пов'язане з сільським розвитком. Це тим більше стосується України, адже у нас сільські території займають 70 відсотків, де живе третина наших співвітчизників. Необхідно створити певні умови, щоб місце, де живе і працює людина, стало для неї рідним, тобто комфортним в економічному, соціальному, культурному і духовному розумінні.

За статистичними даними, у господарствах населення виробляється близько 80% молока, 47% м'яса, 98% картоплі, 37% яєць. Крім того, в них утримується 77% корів, 56% свиней, 47% птиці. Це – значні обсяги у загальному виробництві, які не залучаються до економічного обороту.

Великотоварне сільськогосподарське виробництво в Україні уже склалося. Його головне завдання – нарощувати експортний потенціал, і воно з цим справляється. Сьогодні великі господарства, які застосовують потужну техніку та новітні технології, мають чітку мотивацію – динамічний розвиток. Для середніх же і дрібних господарств поки що головне – це можливість просто вижити [6].

Вивчаючи досвід європейських держав, необхідно зауважити, що кооперативний рух серед дрібних та середніх товаровиробників – один із дієвих європейських інструментів сталого сільського розвитку. Так, 2012 рік, відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН, проголошено Міжнародним роком кооперативів[8].

Результати досліджень показали, що більшість дрібних та середніх вітчизняних сільгоспвиробників взагалі не мають або мають вкрай обмежені можливості для первинної обробки та зберігання зібраного урожаю. Вони не в змозі забезпечити ефективного просування і збуту своєї продукції на ринку. Кооперативні ж формування таку можливість надають. Саме тому створення кооперативів – заготівельних, виробничих та обслуговуючих актуально. Вони дозволять включити вироблене у фермерських і селянських господарствах до маркетингового ланцюга, підвищити вартість продукції шляхом покращення первинної обробки і зберігання. Крім того, кооперативи стануть ефективним механізмом згуртування селян і нададуть можливість вирішити низку їхніх соціально-економічних проблем.

Так, Міністерство аграрної політики та продовольства України спільно з Всеукраїнською асоціацією сільських і селищних голів, профільними громадськими організаціями, міжнародними експертами та аграріями розробило стратегію соціально-економічного розвитку сільських територій, яку в травні 2012 року презентувало. Стратегія соціально-економічного розвитку сільських територій передбачає впровадження в селах оновленої економічної моделі господарювання, що базується на активізації процесу сільськогосподарської кооперації. Запропоноване об'єднання виробників сприятиме отриманню державної підтримки, донорської допомоги та доступу до кредитних ресурсів [8].

Зауважимо, що на переконання Міністерства, виробники, які вступатимуть до кооперативів, зможуть використовуючи техніку та технології, зменшувати собівартість і забезпечувати якість продукції. У стратегії соціально-економічного розвитку сільських територій передбачені реальні можливості для фермерів і одноосібних селянських господарств придбати за доступними цінами необхідну техніку, устаткування, добрива, паливно-мастильні матеріали.

На думку розробників стратегії особливої уваги та підтримки отримають ті, хто укрупнюється сам або спільно з односельцями. Тобто ті, хто кооперується. Так, уряд має намір допомогти кожній громаді в економічному обґрунтуванні тієї чи іншої діяльності,

яку вона обере: кооперація, переробка сільськогосподарської продукції, сільський туризм, розвиток легкої промисловості тощо. Але сільська громада повинна сама усвідомити свою роль – «прокинутися» та самоорганізуватися, не відкидаючи активність економічно зацікавлених селян і підтримуючи ініціативи сільського чи селищного голови.

Досвід інших країн показує, що кооперація допомогла і Китаю, і Кореї за кілька років подолати бідність і вийти на рівень країн, які найбільш стрімко розвиваються. Сьогодні кооперативи Китаю та Японії реалізують на внутрішньому і зовнішньому ринках понад 90 відсотків виробленої сільськогосподарської продукції [3].

Майже 80% сільгосппродукції Скандинавії, 65% Нідерландів, по 52% Німеччини, Іспанії та Франції знаходять збут через сільськогосподарські кооперативи. В країнах «старої» Європи вони забезпечують половину виробництва продуктів харчової промисловості. Кооперація у США – це переробка молока (82%), збут продукції (30%), виробництво цукру (51%), оптові ринки худоби (40%), постачання добрив (45%) та пального (44%)[6].

Результати досліджень показали, що в Україні є реальне підґрунтя для динамічного економічного розвитку територій. В Україні 11,5 тисяч сільських громад, площа присадибних ділянок жителів села – 3,5 млн га землі. Якщо ми порівняємо, наприклад, з Південною Кореєю, то там всього 1 млн га сільгоспугідь на всю країну [8].

Крім того, сама історія доводить, що ми маємо соціальне підґрунтя для об'єднання. Адже, українська громада традиційно працювала гуртом. Двадцять років тому країна мала розгалужені системи заготівельних пунктів та міжрайонних переробних підприємств. Нагадаємо, що Україна має зобов'язання перед СОТ, за якими, починаючи з 2015 року, вступає у дію заборона забою худоби на подвір'ях, що має означати підвищення якості м'яса. А отже, цей факт – теж на користь організації кооперативів. Звісно, необхідно створити певний кооперативний координаційний центр, який би акумулював та аналізував не лише закордонний, але й вітчизняний досвід.

На нашу думку, місцева влада не повинна втручатися у процеси створення кооперативів, проте районні адміністрації спільно із сільськими радами мають провести аналіз, яким чином та за яким напрямом розвивати кооперативи, враховуючи специфіку того чи іншого регіону.

Висновок. Підсумовуючи усе вище зазначене, хочеться відмітити, що стратегія соціально-економічного розвитку сільських територій є однією з найбільш важливих, але й найбільш складних ініціатив Уряду та можливий шлях надати економічне підґрунтя для стабілізації соціальної сфери. Втім, її реалізація допоможе підняти зайнятість населення у селі, сприятиме зростанню доходів селян, сприятиме поліпшенню процесу соціального та економічного розвитку регіону.

Крім того, необхідно щоб Уряд підтримував програми, які націлені на вирішення найбільш актуальних проблем аграрного сектору. По-перше - соціальне зобов'язання Уряду зупинити тенденцію занепаду на селі, по-друге, налагодити співпрацю держави з сільською громадою, і по-третє, дати змогу дрібним та середнім сільським виробникам прибутково продавати свою продукцію на ринку. Проте, на нашу думку, головним завданням все таки залишається зменшення масової урбанізації та фінансова мотивація повернення людей на село. А всебічний розвиток сільських територій і відродження села зміцнить державу та дозволить зберегти свою етнічну унікальність та ідентичність.

Подальші публікації охоплюватимуть дослідження розвитку сільських територій, використовуючи досвід країн Євросоюзу.

Анотація

Статтю присвячено аналізу проблем подальшого соціально-економічного розвитку сільських територій України, розробці необхідних рекомендацій та впровадження в села оновленої економічної моделі господарювання, що базується на активізації процесу сільськогосподарської кооперації.

Ключові слова: сільські території, моделі господарювання, кооперація.

Аннотация

Статья посвящена анализу проблем дальнейшего социально-экономического развития сельских территорий Украины, разработке необходимых рекомендаций и внедрение в селах обновленной экономической модели хозяйствования, основанный на активизации процесса сельскохозяйственной кооперации.

Ключевые слова: сельские территории, модели хозяйствования, кооперация.

Annotation

The article discusses the problems of further socio-economic development of rural areas in Ukraine, developing and implementing necessary recommendations in villages revised economic model of management, based on the activation process of agricultural cooperation.

Keywords: rural areas, economic model, cooperation.

Список використаних джерел:

1. Аграрна реформа в Україні / П. І. Гайдуцький, П. Т. Саблук, Ю. О. Лупенкотайн.; за ред. П. І. Гайдуцького. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
2. Амбросов В. Підтримка цін і стабілізація доходів сільськогосподарських товаровиробників / В. Амбросов, В. Онегіна // Економіка України. – 2002. - № 1. – С. 66.
3. Губені Ю.Е. Розвиток сільських територій: деякі аспекти європейської теорії і практики // Економіка України. – 2007. – № 4. – С.62-70.
4. Економічна енциклопедія: [у 3 т.]. – Київ: Видавничий центр «Академія», 2002 / Редакційна рада : Гаврилишин Б. Д. (голова) [та ін.]. – Т. 3 / [Відп. редактор Мочерний С. В.]. – 2002. – 952 с.
5. Мостовий М. Л. Соціально-економічний розвиток сільських територій / М. Л. Мостовий // Економіка АПК. – 2006. - №2. - С. 136-140.
6. Онищенко О.М., Юрчишин В.В. Сільський розвиток: основа методики та організації // Економіка України. – 2006. – № 10. –С.7.
7. Талавиря М. П. Організаційно-економічний механізм державної підтримки розвитку сільських територій: [монографія] / М. П. Талавиря. – К. : Вид-во НАУ, 2008. – 384 с.
8. <http://www.kmu.gov.ua/>- Урядовий портал.